

Fatim Diarra vihr

Kirjallinen kysymys e-kirjojen ja e-äänikirjojen kirjastokäytön korvaamisesta

Eduskunnan puhemiehelle

Tekijänoikeuden tarkoitus on suojata luovaa työtä ja sen tekijöitä sekä mahdollistaa luovan työn tekeminen ammattina. Tekijänoikeuskorvaukset, mukaan lukien lainauskorvaus, muodostavat tekijän työstään saaman tulon. Lainauskorvaus on tekijänoikeuskorvaus, jota maksetaan tekijöille korvauksena siitä, että heidän luomansa teokset ovat vapaasti kirjastoissa kaikkien lainattavissa. Lainauskorvausta maksetaan sekä yleisten kirjastojen että korkeakoulukirjastojen fyysisten teosten lainoista. Nyt käsiteltävänä olevan hallituksen esityksen HE 46/2023 vp tavoitteena on mahdollistaa tekijöille nykyistä lainauskorvausta vastaava korvaus sähköisessä muodossa olevien kirjojen ja äänikirjojen kirjastokäytöstä.

Kirjastoaineistojen asiakaskäytössä on viimeisten vuosien aikana tapahtunut selviä muutoksia: yleisissä kirjastoissa e-kirjojen ja e-äänikirjojen käyttö on kasvanut fyysisten teosten lainaamisen rinnalla. Viimeisen kymmenen vuoden aikana fyysisten kirjalainojen määrä on pysynyt yleisissä kirjastoissa samana, mutta lisäksi sähköisiä lainoja tehtiin vuonna 2022 jo 1,6 miljoonaa kertaa. Sähköisessä muodossa olevan kirjallisuuden käytön määrä kasvanee entisestään sen jälkeen, kun kuntien yhteinen e-kirjasto aloittaa toimintansa vuonna 2024. Korkeakoulukirjastoissa kehitys on ollut vielä yleisiä kirjastoja nopeampaa: monet korkeakoulukirjastot hankkivat jo aineistonsa ensisijaisesti sähköisessä muodossa. Korkeakoulukirjastoissa etenkin verkkokirjahyllyjen eli ns. sähköisten teoskokoelmien käyttö on suosittua, ja niissä on tarjolla paljon suomalaisten tekijöiden tekemiä kurssikirjoja.

Niin kutsuttua e-lainauskorvausta maksetaan vuonna 2023 ensimmäistä kertaa ministeriön päätöksellä. Erillispäätöksen piiriin kuuluu vain yleisten kirjastojen e-lainaus. Tämä päätös on asettanut kirjallisuuden tekijät eriarvoiseen asemaan jättämällä korkeakouluissa tapahtuvan sähköisen kirjallisuuden käytön korvauksen ulkopuolelle. Nyt tekijänoikeuslakiin esitetään lisättäväksi uusi 38 a §, jossa säädettäisiin sekä yleisissä kirjastoissa että korkeakoulujen kirjastoissa tapahtuvan e-kirjojen ja e-äänikirjojen käytön korvaamisesta. Uuden säännöksen on tarkoitus astua voimaan 1.1.2024.

Hallituksen esityksessä todetaan korvauksen kattavuuden osalta, että "uuden e-kirjoja ja e-äänikirjoja koskevan korvauksen piirissä olisivat nykyisen lainauskorvauksen piirissä olevia kirjoja ja äänikirjoja vastaavat e-kirjat ja e-äänikirjat ja niihin sisältyvät teokset ja tekijät" ja lisäksi "korvauksen piirissä olisivat myös alun perin sähköiseen muotoon tehdyt e-kirjat". E-kirjan ja e-äänikirjan käyttö verkkokirjahyllyjen kautta on kuitenkin erikseen rajattu pois korvausoikeuden pii-

Kirjallinen kysymys KK 144/2023 vp

ristä perustelematta syytä. Jatkossa tekijä siis joko saisi tai ei saisi korvausta sähköisessä muodossa olevan teoksensa kirjastokäytöstä riippuen siitä, minkä kirjastoissa tarjolla olevan sähköisen palvelun kautta kirjaston asiakas on käyttänyt kyseistä teosta. Tämä ei ole yhdenvertaista kohtelua teoksen eikä sen kirjoittajan kannalta.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Miten teosten ja tekijöiden yhdenvertainen kohtelu toteutuu, jos osa kirjallisuuden käytöstä eli niin kutsutut verkkokirjahyllyt rajataan pois korvausoikeuden piiristä, vaikka verkkokirjahyllyissä on tarjolla sähköisesti nimenomaan niitä teoksia, jotka ovat painetussa muodossa lainauskorvauksen piirissä, ja niiltä tekijöiltä, jotka ovat lainauskorvausta näistä teoksista aikaisemmin saaneet ja

miten perustellaan korvausoikeus uudelle edunsaajaryhmälle (äänikirjan lukijat), kun osa kirjallisuuden käytöstä ja näiden teosten tekijöistä rajataan korvausoikeuden ulkopuolelle?

Helsingissä 13.10.2023

Fatim Diarra vihr